

ДО ПРОБЛЕМИ ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Петрушова О.В., Черненко І. І. (Харків)

У статті розглядається проблема написання і оформлення письмової наукової роботи відповідно до сучасних норм і вимог на матеріалі методичних рекомендацій, які склали автори.

Ключові слова: писемна мова, оформлення наукової роботи.

Петрушова О.В., Черненко И.И. К проблеме оформления научной работы иностранными студентами. В статье рассматривается проблема написания и оформления письменной научной работы в соответствии с современными нормами и требованиями на материале методических рекомендаций, составленных авторами.

Ключевые слова: письменная речь, оформление научной работы.

Petrushova O.V., Chernenko I.I. To a Problem of Scientific Work Preparation by Foreign Students. In this article the problem of writing and preparation of written scientific work according to modern standards and requirements on the material of the methodical recommendations made by authors is considered.

Key words: written speech, preparation of scientific work.

Формування професійної компетенції сучасного фахівця неможливе без оволодіння навичками та вміннями писемної мови. Включення курсів “Українська мова (за професійним спрямуванням)” в українських ВНЗ, спецкурсів “Культура мовлення” та “Основи наукового мовлення” – у російських ВНЗ свідчить про зміну поглядів на роль і значення писемного мовлення студентів узагалі й іноземних студентів, зокрема, тому що “выпускники технических, экономических и гуманитарных факультетов обязаны знать порядок пользования реферативными, периодическими и справочно-информационными изданиями по профилю работы, уметь систематизировать и обобщать информацию, составлять описание экспериментов, готовить справки, обзоры и отчеты по вопросам профессиональной деятельности, редактировать, реферировать, рецензировать тексты, иметь навыки участия в научной дискуссии, опыт написания исследовательских работ, т.е. владеть письменными и устными жанрами научной информации” [6: 3]. Так, В.В. Добровольська відзначає, що “Практика преподавания и анализ степени удовлетворения реальных запросов обучаемых показали, что понимание графического (письменного) текста и создание письменной продукции коммуникативно значимого для определенных учащихся жанра является не менее, а иногда и более важной задачей, чем свободное говорение” [5].

Формування у студентів необхідних мовленнєвих умінь і навичок у різних видах мовленнєвої діяльності є одним із найважливіших завдань у навчанні іноземних студентів російської мови, писемне ж мовлення як один із найважливіших для засвоєння видів мовленнєвої діяльності складає важливу частину навчального процесу. Навчання писемного мовлення відбувається, як правило, на матеріалі текстів наукового стилю. “Программа по русскому языку для иностранных студентов-нефилологов” відзначає провідну роль навчально-професійної сфери, яка “формирует у студентов умения и навыки ... написания рефератов, курсовых и дипломных бакалаврских работ” [9: 4].

Цей важливий аспект необхідний для формування умінь створення письмових робіт як репродуктивно-продуктивного характеру (резюме, анотація, реферат, пояснювальна записка і т.д.), так і продуктивного. До останніх належать письмові роботи, що не мають у своїй основі зразка, тобто складені самостійно на базі отриманих знань зі своєї спеціальності та з російської мови (курсові, дипломні, дисертаційні роботи).

Письмовий вислів здійснюється в процесі трьохетапної діяльності того, хто пише (попередній етап – задум, основний етап – написання, завершальний етап – контроль і самокорекція). Оскільки навчання на завершальному етапі є дуже складним для іноземних студентів, нами були розроблені методичні рекомендації, що мають допомагати подоланню труднощів, які виникають на останніх курсах. Під час створення методичних матеріалів було відібрано теоретичну інформацію та розроблено систему вправ, що формують уміння створювати продуктивний письмовий вислів,

відповідно до останнього етапу, який потребує також знання вимог оформлення наукової писемної роботи. Аналіз цього завершального етапу, а також можливостей роботи з методичними рекомендаціями щодо оформлення наукової роботи, які склали автори, і є метою даної статті.

У традиційній системі РМІ здавна існують навчальні і методичні посібники, що дають можливість плідно навчати студентів-іноземців даному аспекту мовленнєвої діяльності. У навчальних посібниках Демідової [4], Бахтіної та ін. [1], Бурдіна і Веселова [2], Колесникової [6; 7] достатньо детально описано структурні особливості жанрів наукового стилю мовлення, різні етапи написання наукової роботи, наведено рекомендації щодо графічного її оформлення. Проте, на наш погляд, студентам необхідні професійно-орієнтовані, достатньо компактні методичні матеріали, які відповідають новим вимогам до оформлення наукових робіт. Вони мали би стати своєрідним довідниковим посібником в умовах дефіциту часу і відсутності спеціального курсу, який був би присвячений цій проблемі.

Саме ці вимоги були враховані під час складання даної статті авторами “Методических рекомендаций по оформлению научной работы” [8]. Ці методичні матеріали складаються з таких розділів: Композиція, Бібліографія, Цитування, Скорочення, Ілюстрації, Цифрове позначення та двох додатків. Кожна тема містить теоретичні положення щодо того чи іншого аспекту, які є своєрідним довідником для тих, хто пише наукову роботу, та завдання, що допомагають оволодіти теоретичним матеріалом на практиці. Професійно-орієнтовані додатки призначені для студентів інженерно-технічного та еконо-мічного профілю, бо спеціальності з цих напрямків навчання користуються в останні роки найбільшим попитом серед іноземних студентів. Завдання, які входять до кожного додатку, спрямовані на формування необхідних умінь і навичок у залежності від фаху студента, тому що тексти та приклади в них відповідають мові спеціальності.

Відомо, що будь-який науковий твір потребує відповідного оформлення залежно від змісту, тому одне з найважливіших завдань в оформленні наукових досліджень у писемній формі полягає в тому, щоб забезпечити відповідність форми змісту. Основною передумовою у виборі оптимальної форми подання наукової інформації є необхідність доведення її до адресата точно і без спотворень. Цьому сприяє композиція наукової роботи.

Опис наукової роботи, незалежно від її тематичної спрямованості, має віддзеркалювати логіку конкретного дослідження, яке було проведено і яке отримус вираз не тільки в композиції, але й рубрикації, змісті й інших формальних елементах, а в цілому – в структурі наукового твору.

Визначенню форми наукового твору сприяє складання плану, у процесі чого виявляються рубрикація, що обумовлює структуру майбутньої роботи, характер і обсяг ілюстративного матеріалу, класифікація джерел. Ця загальна організаційна умова у свою чергу припускає продовження пошуку оптимальної форми наукового твору практично на кожній стадії його оформлення. Структура наукової роботи є, з одного боку, показником глибини і чіткості розуміння предмету дослідження самим автором, а з іншого боку – неодмінною умовою правильного сприйняття цієї роботи іншими людьми.

Адекватному виразу змісту значною мірою сприяє правильне оформлення наукової роботи, тобто оформлення згідно з існуючими правилами і нормами. Саме цей аспект роботи є найбільш самостійним, оскільки, навіть отримавши від викладача теоретичну інформацію щодо оформлення наукової роботи, автор (студент, аспірант) практично виконує її сам. За допомогою цих методичних матеріалів автор наукової роботи може визначитися, який варіант оформлення найбільш прийнятний і доцільний для нього.

Грамотне оформлення наукового твору багато в чому залежить від оформлення списку використаних джерел. Бібліографія є сукупністю внутрішньотекстових і позатекстових відомостей про документи, використані в даній роботі. Бібліографічні посилання, списки є обов'язковою складовою довідкового апарату наукового твору. Вони дозволяють визначити базу джерел дослідження, показати зв'язок нової наукової роботи з попередніми, перевірити достовірність даних, розкрити наукову цінність отриманих результатів. Важливе значення має одноманітність у репрезентації бібліографічної інформації: у подачі посилань, використовуваної літератури. Методичні рекомендації дають необхідну інформацію щодо правильного оформлення різного роду джерел відповідно до сучасних норм [10].

Використовуючи будь-які джерела, автори наукових робіт наводять витяги з них, цитати. Їм слід пам'ятати, що цитування не повинне бути ані надмірним, ані недостатнім, оскільки і те і інше знижує рівень наукової роботи: надмірне цитування створює враження компілятивної роботи, а недостатнє

цитування за необхідністю наведення цитат із використаних джерел знижує наукову цінність висловлюваного в роботі. Про це слід пам'ятати під час оформлення наукової праці, як і про те, як правильно оформити ту чи іншу цитату. Методичні рекомендації допомагають дати варіанти правильного оформлення цитат у різних випадках їх місцезнаходження в основному тексті.

Часто наукова робота містить окрім основного матеріалу ілюстрації, які слугують доповненням або поясненням до тексту і можуть бути надані у формі малюнка, таблиці, діаграми, графіка, схеми і т.д. Основні вимоги до ілюстрацій наступні: їх достатня наукова достовірність, тісний органічний зв'язок із текстом і оформлення згідно з нормами. Методичні рекомендації наводять варіанти правильного оформлення ілюстративного матеріалу у випадках одиничної ілюстрації або декількох малюнків, таблиць.

У методичних матеріалах також міститься довідкова інформація щодо скорочення слів і правильного використання числівників, що, безумовно, корисно знати під час написання наукової роботи.

Кожний розділ методичних рекомендацій містить теоретичну та довідкову інформацію, що супроводжуються зразками та завданнями, які спрямовані на поступове оволодіння технікою оформлення писемного мовлення: від питань на перевірку розуміння викладеного матеріалу до виконання завдань за зразком і виходу у власне наукове дослідження.

Незважаючи на те, що в Додатках як ілюстративний матеріал до кожного розділу методичних матеріалів були використані тексти, статті інженерно-технічного й економічного профілів, загальні положення та завдання цілком можливо застосовувати для студентів, аспірантів із інших спеціальностей.

Таким чином, запропоновані матеріали, які супроводжуються системою вправ, зможуть надати практичну допомогу тому, хто створює наукову роботу як під керівництвом викладача, так і самостійно. Змістовний і структурний аналіз особливостей наукового стилю відображає реальні потреби майбутніх фахівців, і їх задоволення потребує значних зусиль викладачів зі створення оптимальних методичних матеріалів для кожної конкретної навчальної групи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтина Л.Н. Обучение реферированию научного текста / Л.Н. Бахтина, И.П. Кузьмич, Н.М. Лариохина. – М., Изд-во МГУ, 1988. – 120 с.
2. Бурдин К.С. Как оформить научную работу: метод. пособие / К.С. Бурдин, П.В. Веселов. – М.: Высш. шк., 1972. – 152 с.
3. Вишнякова С.А. Основы научной речи: учеб. пособие для студентов-нефилологов высш. Учеб. заведений / С.А. Вишнякова, Н.А. Буре, М.В. Быстрых; [под ред. В.В.Химики, Л.Б. Волковой]. – СПб: Филол. ф-т СПбГУ; М.: Изд. центр “Академия”, 2005. – 272 с.
4. Демидова А.К. Пособие по русскому языку. Научный стиль речи. Оформление научной работы: учеб. пособие / А.К. Демидова. – М.: Рус. язык, 1991. - 201 с.
5. Добровольская В.В. Роль и место письменной речи в гибких моделях обучения [Электрон. ресурс] / В.В. Добровольская. – Режим доступа: http://www.gramota.ru/biblio/magazinez/mrs/28_442. – Загл. с экрана.
6. Колесникова Н.И. Лингводидактическая концепция формирования жанровой компетенции учащихся в системе непрерывного языкового образования: автореф. дис. на соиск. степени докт. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения и воспитания (русский язык)” / Н.И. Колесникова. – Орел, 2009. – 39 с.
7. Колесникова Н.И. От конспекта к диссертации: учеб. пособие по развитию навыков письменной речи / Н.И. Колесникова. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 288 с.
8. Методические рекомендации по оформлению научной работы ; сост. О.В. Петрушова, И.И. Черненко. – Харьков: Компания СМІТ, 2009. – 70 с.
9. Тростинская О.Н. Программа по русскому языку для иностранных студентов-нефилологов: учеб.-метод. комплекс / О.Н. Тростинская, Т.Н. Алексеенко, Е.В. Копылова. – Хар ів: к ХНУ ім. В.Н. Кар зина, 2009. – 88 с.
10. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, ІДТ): ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. [Чинний від 2007-07-01]. – К.: Держспоживачстандарт України, 2007.